خرده اوستا

نامه مینوی

تفسیر و تألیف : ابراهیم پورداوود

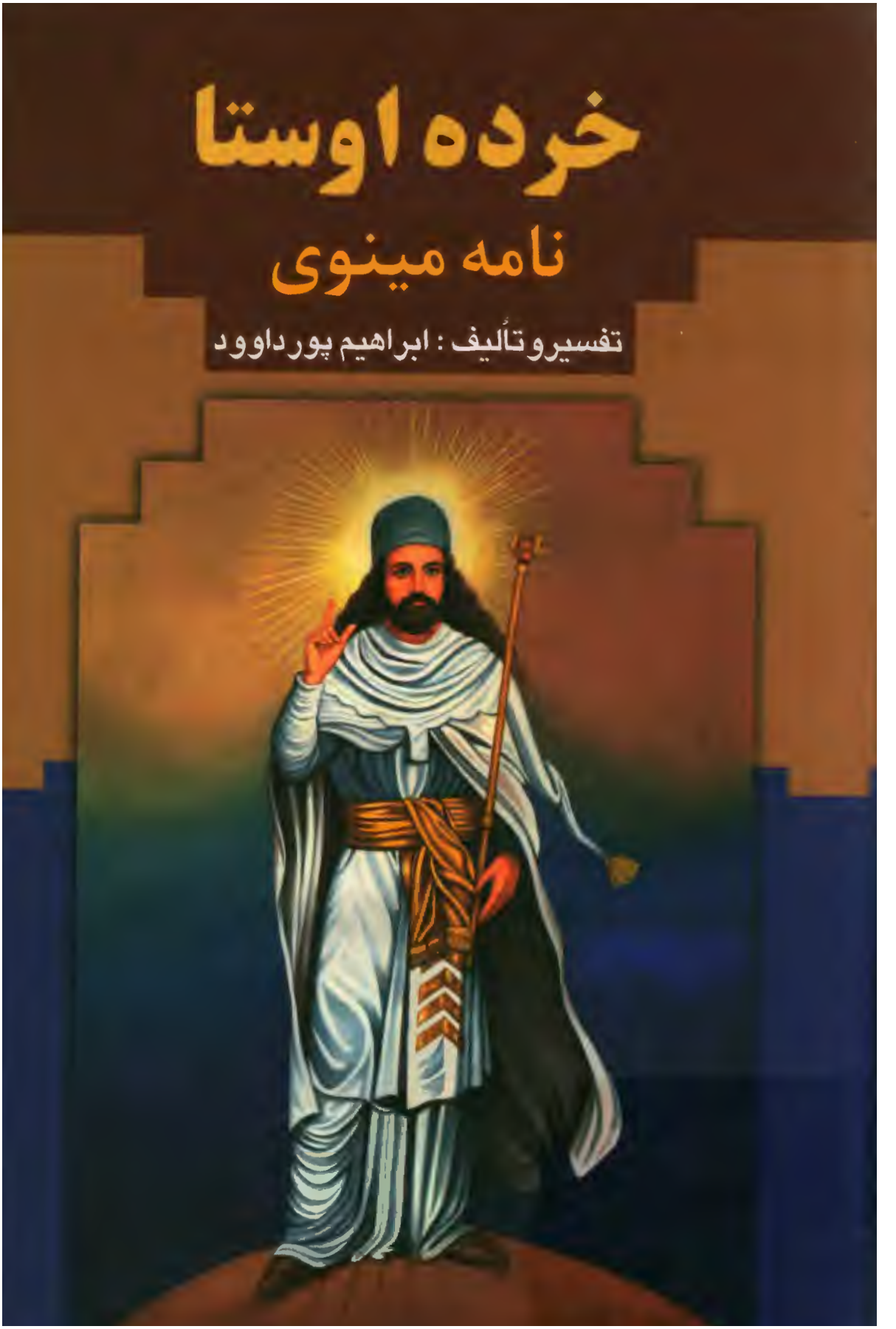

پندار نیک
گفتار نیک
کردار نیک

۱۳۷۶
دنیای کتاب تخصصی ادبیات

پندار نیک
گفتار نیک
کردار نیک

خرده اوستا

جزوی از نامهٔ مینوی

اوستا

تفسیر و تألیف

پور داود

دنیای کتاب

اوستا . خرده اوستا . فارسی - اوستایی.
خرده اوستا جزوی از نامه مینوی اوستا / تفسیر و تالیف پورداود.— تهران: دنیای کتاب، ۱۳۸۳ .
۲۷۵ ص.
ISBN 964-246-215-3
فهرستنویسی براساس اطلاعات فیپا .
۱.اوستا . خرده اوستا -- ترجمه‌ها .
الف.پورداود، ابراهیم، ۱۲۶۴ - ۱۳۴۷، مترجم.
ب.عنوان.

PIR۱۵۱۷
الف۱۳۸۳

۲۹۵/۸۲

کتابخانه‌ملی‌ایران

۸۳-۱۱۹۶م

نام کتاب:خرده اوستا-جزوی ازنا مه مینوی
تفسیروتا لیف:ابراهیم پورداود
ناشر:دنیای کتاب
نوبت چاپ:اول
تاریخ نشر:۱۳۸۴
تیراژ۱۵۰۰ جلد
لیتوگرافی:رویداد
چاپ: پیک ایران
شابک:۳-۲۱۵-۲۴۶-۹۶۴

آدرس : تهران، خ انقلاب، خ فخررازی بن بست وزیرنظامی، پلاک ۶۷
تلفن : ۶۴۹۶۰۱۴-۶۴۹۹۳۲۷-۶۹۶۳۷۷۰

شمایل حضرت زرتشت در طالار نقاشی درسدن (DRESDEN)
(المان) از نقاش غیر معلوم

A Painting of Zarathushtra in the Art Gallery of Dresden, Germany.

فهرست مندرجات

	صفحه
کتابهائی که استفاده شده است	۹ـ۱۸
دین دبیره (الفبای اوستا)	۱۹ـ۲۱
دیباچه	۲۲ـ۲۴
خرده اوستا	۲۵ـ۲۹
آذر باد مهراسپندان (موبدان موبد ایران در عهد ساسانیان)	۳۰ـ۳۸
اندرز نامهٔ آذر باد مهراسپندان	۳۸ـ۴۱
سرود مزدیسنی	۴۲ـ۴۳
برامون یشت = اَیشمْ وُهو . . . یتا اَهُوْ . . .	۴۴ـ۵۷
تفسیر اَیشمْ وُهو و یتا اَهُوْ و ینگهه هاتم	۵۵ـ۵۶
نیرنگ کُشتی بستن	۵۸ـ۷۴
نیرنگ	۵۸
سُدره و کُشتی	۶۰
تفسیر نیرنگ کُشتی بستن	۷۳
کتاب نیرنگستان	۷۵ـ۷۷
کتاب وچر کرتِ دینیك	۷۸ـ۸۱
سروش باژ	۸۲ـ۹۰
باژ و زمزمه	۸۳ـ۸۴
تفسیر سروش باژ	۸۴
زروان = زمانه	۹۱ـ۹۷
رسالهٔ «علمای اسلام»	۹۴ـ۹۶

صفحه

هوشبام ۹۸–۱۰۲
تفسیر هوشبام ۱۰۰
پنج نیایش ۱۰۳–۱۰۶
تفسیر خورشید نیایش ۱۰۷–۱۱۶
„ مهر نیایش ۱۱۷–۱۱۹
„ ماه نیایش (اندرماه، پُر ماه، ویشپتَ = اوقات مختلف ماه) ۱۲۰–۱۲۵
„ اردویسور بانونیایش (آبان نیایش) ۱۲۶–۱۲۹
„ آتش بهرام نیایش (آذرفروبغ، آذرگُشسپ، آذر بُرزین مهر) ۱۳۰–۱۳۷
گیاههای خوشبو و بخور در اوستا ۱۳۸–۱۴۷
پنجگاه ۱۴۸–۱۵۲
تفسیر هاونگاه (ائیرَیَمَنْ ایشیه [illegible] = ایرمان) ۱۵۳–۱۵۶
„ رپیتوینگاه ۱۵۷–۱۵۹
„ اُزیرینگاه (مراتب هفتگانهٔ پیشوایان دینی) ۱۶۰–۱۶۳
„ اویسروتریمگاه ۱۶۴–۱۷۰
„ اُشهینگاه ۱۷۱–۱۷۳
کتاب ائوکمدَئچا [illegible] ۱۷۴–۱۷۸
نریوسنگ Neryōsang دستور پارسیان در قرن دوازدهم میلادی ۱۷۹–۱۸۰
همستکان = برزخ ۱۸۱–۱۸۴
سیروزه (فرشتگان سی روز ماه) ۱۸۵–۱۹۰
تفسیر سیروزهٔ کوچك ۱۹۱–۱۹۷
„ سیروزهٔ بزرگ ۱۹۸–۲۰۳
تقویم مزدیسنا ۲۰۴–۲۱۴
گهنبار (شش جشن بزرگ دینی سال) ۲۱۵–۲۲۳

	صفحه
آفرینگان	۲۲۴_۲۲۸
آفرینگان دهمان	۲۲۹_۲۳۰
تفسیر آفرینگان دهمان	۲۳۱_۲۳۴
آفرینگان گاثا	۲۳۵_۲۳۷
آفرینگان گهنبار	۲۳۸_۲۴۴
آفرینگان رپیتوین	۲۴۵_۲۴۸
فرهنگ لغات اوستا	۲۴۹_۲۶۴
فرهنگ لغات پهلوی	۲۶۵_۲۶۷
فهرست برخی از لغات	۲۶۸_۲۷۰
فهرست اسامی قبایل و اشخاص و کتب و اماکن و بلاد	۲۷۱_۲۷۴

کتابهائی که استفاده شده است

کتب اوستا و پهلوی و پازند و کتب تفاسیر آنها کتب فارسی و عربی

فرهنگهای اوستا و پهلوی و فارسی و عربی

۱ Avesta: Die Heiligen Schriften der Parsen. im Grundtexte sammt der Huzvâresch Übersetzung herausgegeben von Friedrich Spiegel II Bände; Wien 1853-1858. اوستا باهتمام اشپیگل:
بشمارهٔ ۵ و ۶ و ۱۱۳ و ۱۲۰ و ۱۲۱ این فهرست نگاه کنید

۲ Zendavesta or The Religious Books of the Zoroastrians, edited by N. L. Westergaard, Vol. I. Copenhagen 1852-54. اوستا باهتمام و ستر گارد:

۳ Avesta. Die Heiligen Bücher der Parsen herausgegeben von Karl F. Geldner; Stuttgart 1886-1895. اوستا باهتمام گلدنر:
بشمارهٔ ۸۸ و ۸۹ این فهرست نگاه کنید

۴ Vendidâd. Avesta text with Pahlavi translation and commentary. Vol. I—The Texts, Vol. II—Glossarial Index, edited by Dastoor Hoshang Jamasp; Bombay 1907. وندیداد با تفسیر پهلوی (زند) باهتمام دستور هوشنگ جاماسپ:

۵ Avesta. Die Heiligen Schriften der Parsen. Aus dem Grundtexte übersetzt, mit steter Rücksicht auf die Tradition von F. Spiegel: III Bände; Leipzig 1852-1863. تفسیر اوستای اشپیگل:

۶ Commentar über das Avesta von F. Spiegel: II Bände; Wien 1864-1868. بشمارهٔ ۱ و ۱۱۳ و ۱۲۰ و ۱۲۱ این فهرست نگاه کنید

۷ Avesta. Livre sacré du Zoroastrisme, traduit du texte Zend par C. de Harlez; Paris 1881. تفسیر اوستای دُهارله:
بشمارهٔ ۱۳ و ۹۱ نگاه کنید

۸ Le Zend-Avesta, Traduction nouvelle avec commentaire historique et philologique par James Darmesteter; III volumes; Paris 1892-1893. تفسیر اوستای دارمستتر:
بشمارهٔ ۸۴ و ۸۵ این فهرست نگاه کنید

۹ Avesta. Die Heiligen Bücher der Parsen übersetzt auf der Grundlage von Chr. Bartholomae's Altiranischem Wörterbuch von Fritz Wolff; Strassburg 1910. تفسیر اوستای وُلف:

۱۰ Die Yäšt's des Avesta übersetzt und eingleitet von Hermann Lommel; Göttingen 1927. تفسیر یشتهای لومل:

۱۱ Handbuch der Zendsprache von Ferdinand Justi; Leipzig 1864. فرهنگ لغات اوستای یوستی:
بشمارهٔ ۲۹ و ۱۰۲ و ۱۰۳ این فهرست نگاه کنید

۱۲ Handbuch der Awestasprache von Wilhelm Geiger; Erlangen 1879. فرهنگ لغات اوستای گیگر:
بشمارهٔ ۱۸ و ٤٤ و ۸۷ این فهرست نگاه کنید

۱۳ Manuel de la Langue de l'Avesta par de Harlez; Paris 1882. فرهنگ لغات اوستای دُهارله:

۱۴ Complete Dictionary of the Avestaic Language by Kavasji Edalji Kanga; Bombay 1900. فرهنگ لغات اوستای کاوسجی ادلجی کانگا:

۱۵ Altiranisches Wörterbuch von Christian Bartholomae; Strassburg 1904. فرهنگ لغات ایران قدیم (فرس و اوستا) تألیف بارتولومه:

۱۶ Zum Altiranischen Wörterbuch Nachar-beiten und Vorarbeiten; Strassburg 1906. و باز از همین مؤلف:
بشمارهٔ ۱۹ و ۷۵ و ۷۶ این فهرست نگاه کنید

۱۷ Aêrpatastân and Nîrangastân translated by Sohrab Jamshedjee Bulsara; Bombay 1915. ایرنگستان ترجمهٔ سهراب جمشید جی بلسارا:

۱۸ Aogemadaêčâ, ein Parsentractat in Pâzend, Altbaktrisch und Sanskrit, herausgegeben, übersetzt von W. Geiger; Erlangen 1878. آئوگمدئچا ترجمهٔ گیگر:
بشمارهٔ ۱۲ و ٤٤ و ۸۷ این فهرست نگاه کنید

۱۹ Arica XIII, zwei Stücke aus Vičarkart i Dēnik; Arica XIV, die avestischen Texte des Vičarkart i Dēnik von Chr. Bartholomae in Indogermanische Forschungen, herausgegeben von K. Brugmann und W. Streitberg, XI Band und XII Band; Strassburg 1900, 1901. وچرکرت دینیك:

۲۰ Zand i Khûrtak Avistâk edited by Ervad Bamanji Nasarvanji Dhabhar; Bombay 1927. زند خرده اوستا (تفسیر پهلوی خرده اوستا):

۲۱ Pâzend Texts collected and collated by Edalji Kersâspji Antiâ; Bombay 1909. متون پازند: بشمارهٔ ٤٧ این فهرست نگاه کنید

۲۲ Ganjeshâyagân, Andarze Âterpât Máráspandán, Mádigáne Chatrang and Andarze Khusroe Kavátán by Peshutan Dastur Behramji Sanjana; Bombay 1885. گنج شایگان, اندرز آذرپاد مهراسپند, ماتیگان شترنگ (شطرنج) اندرز خسرو کواتان (قبادان):

۲۳ Notes sur quelques petits textes Pehlevis par West dans Le Muséon VI; Louvain 1887. پند نامك وزرگ مهر (پند نامهٔ بزرجمهر): بشمارهٔ ۱۲۷ این فهرست نگاه کنید

۲۴ Le Livre des Conseils d'Aterpât-i Mansarspendân par de Harlez dans Le Muséon VI; Louvain 1887. اندرز آذرپاد مهراسپندان ترجمهٔ دهارله:

۲۵ Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien, Band CXXXVI. VIII Beiträge zur Textkritik und Erklärung des Andarz i Āturpāt i Mahraspandān. Mit einer Deutschen übersetzung dieses Tracts von Friedrich Müller; Wien 1897. اندرز آذرپاد مهراسپندان ترجمهٔ مولر:

۲۶ Dînkard, the original Pahlavi text with its transliteration in Zend characters—and in Roman characters—translated into English and Gujarati by Peshotan Dastur Behramji Sanjana and Darab Dastur Peshotan Sanjana; XVIII volumes; Bombay 1874-1926.* دینکرد, متن پهلوی و ترجمهٔ سنجانا:

۲۷ Sacred Books of the East, by E. West, edited by Max Müller, Vol. XXXVII; Oxford 1892. ترجمهٔ کتاب هشتم و نهم دینکرد بتوسط وست:

۲۸ SBE., Vol. XLVII, by West; Oxford 1897. ترجمهٔ کتاب پنجم و هفتم دینکرد بتوسط وست:

۲۹ Bundehesh: Herausgegeben, transcribirt, übersetzt und mit Glossar versehen von Ferdinand Justi; Leipzig 1868. بندهش, متن پهلوی با ترجمهٔ یوستی:
بشمارهٔ ۱۱ و ۱۰۲ و ۱۰۳ این فهرست نگاه کنید

Sacred Books of the East, Vol. V, by West; Oxford 1880. بندهش ترجمهٔ وست:

---

* شمس‌العلماء دستور دکتر داراب پشوتن سنجانا دستور بزرگ بمبئی در سن هفتاد و چهار سالگی در ۵ اوت ۱۹۳۱ مطابق ۱۳ ماه امرداد ۱۳۱۰ در بمبئی برحمت ایزدی پیوست.

۳۰ زاد سپرم ترجمهٔ وست : Ibid. pp. 153-187 and SBE., Vol. XLVII, pp. 131-170.

۳۱ داد سنان دینیك ترجمهٔ وست : SBE., Vol. XVIII, by West; Oxford 1882.

۳۲ شکند گا نیك وجار, متن پازند و سانسکریت باهتمام آسانا و وست : Shikand Gûmânîk Vijâr, the Pâzand-Sanskrit text edited by Hôshang Dastûr Jâmâsp J. Âsânâ and E. W. West; Bombay 1887.

۳۳ شکند گانیك وجار ترجمهٔ وست : SBE., Vol. XXIV, by West; Oxford 1885.

۳۴ شایست لاشایست (شایست نه شایست) ترجمهٔ وست : SBE., Vol. V.

۳۵ زند بهمن یشت : Ibid. pp. 191-235.

۳۶ زند بهمن یشت, متن با ترجمهٔ بهرام گور انکلساریا : Zand-î Vohûman Yasn and two Pahlavi Fragments by Behramgore Tahmuras Anklesaria; Bombay 1919.

۳۷ اردا ویرافنامه, متن پهلوی و منظومهٔ فارسی آن بتوسط زرتشت بهرام با ترجمهٔ دستور جاماسپ آسا : Arda Viraf Nameh, The original Pahlavi Text, with an introduction, notes, Gujarati translation and Persian version of Zaratosht Behram in verse by Dastur Kaikhusru Dastur Jamaspji Jamasp Asa; Bombay 1902.

۳۸ اردا ویرافنامه و ماتیگان یوشت فریان و هادُخت نسك, متن پهلوی و اوستا با ترجمهٔ هوشنگ و هوگ : Arda Viraf, with Gosht-i Fryano, and Hadokht-Nask. The original Pahlavi and Avesta texts prepared and translated by Dastur Hoshangji Jamaspji Asa and Martin Haug; Bombay, London 1872.

۳۹ اردا ویرافنامه ترجمهٔ بارتلمی : Artâ Vîrâf-Nâmak, Traduction par M. A. Barthélemy; Paris 1887.

۴۰ مینوخرد, متن پازند و سانسکریت بخط لاتین با ترجمهٔ وست : Mainyo-i Khard. The Pazand and Sanskrit texts (in Roman characters) as arranged by Neriosengh Dhaval, translated by West; Stuttgart, London 1871.

۴۱ مینوخرد, متن پهلوی و پازند و سانسکریت باهتمام هیربد تهمورث دینشاه انکلساریا : Dânâk-u Mainyô-i Khard. Pahlavi, Pâzand and Sanskrit texts edited by Ervad Tehmuras Dinshaw Anklesaria; Bombay 1913.

۴۲ مینوخرد ترجمهٔ وست : Sacred Books of the East, Vol. XXIV, by West; Oxford 1885.

۴۳ Nâmakihâ-î Mânûshchîhr, edited by Ervad Bamanji Nasarvanji Dhabhar; Bombay 1912.
نامه های منوچهر متن پهلوی باهتمام دهابر

SBE., Vol. XVIII, by West; Oxford 1882.
ترجمهٔ نامه های منوچهر بتوسط وست

۴۴ Yâtkâr-i Zarîrân und sein Verhältnis zum Šah-nâme von Wilh. Geiger, 1890.
یادگار زریران ترجمهٔ گیگر

۴۵ Artachšîr-i Pâpakân aus dem Pehlevi übersetzt von Theodor Nöldeke; Göttingen 1879.*
کارنامهٔ اردشیر پاپکان ترجمهٔ نولدکه
بشمارهٔ ۱۱٤ این فهرست نگاه کنید

۴۶ Kârnâmê î Artakhshîr î Pâpakân, The original Pahlavi text edited with a transliteration in Roman characters, translations into English and Gujarati by Darab Dastur Peshotan Sanjana; Bombay 1896.
کارنامهٔ اردشیر پاپکان, متن پهلوی با ترجمهٔ دستور داراب پشوتن سنجانا

۴۷ Kârnâmak-i Artakhshîr Pâpakân. The original Pahlavi text, with transliteration in Avesta characters, translations into English and Gujarati and Selections from the Shâhnâmeh, by Edalji Kersâspji Antiâ; Bombay 1900.
کارنامهٔ اردشیر پاپکان متن پهلوی با ترجمهٔ آنتیا
بشمارهٔ ۲۱ این فهرست نگاه کنید

۴۸ The Pahlavi text "King Husrav and his Boy" published with its transcription, translation and copious notes by Jamshedji Maneckji Unvala; Paris.
هوسرو کواتان ورتك (خسرو انوشیروان پسر قباد و غلامش) متن پهلوی با ترجمهٔ جشید جی مانکجی اُونْ والا

۴۹ روایات داراب هرمزدیار در دو جلد باهتمام هیربد مانکجی رستم جی اون والا Unvâlâ چاپ بمبئی ۱۹۲۲ میلادی

۵۰ مجموعه ای از روایات در دو جلد, نسخهٔ خطی

۵۱ صد در نثر و صد در بندهش باهتمام هیربد بهمن جی نوشیروانجی دهابر Dhabhar چاپ بمبئی ۱۹۰۹

۵۲ Fragmens relatifs à la religion de Zoroastre par Jules Mohl; Paris 1829.
علمای اسلام باهتمام مول چاپ پاریس ۱۸۲۹

---

* پروفسور نولدکه Nöldeke در سن نود و پنج سالگی در ۲۹ دسامبر ۱۹۳۰ مطابق ۸ دی ماه ۱۳۰۹ در کارلس‌روهه Karlsruhe از بلاد آلمان درگذشت راجع باین مستشرق که بنا باقرار خودش بخصوصه از ایرانیان خوشش نمیآمده بجلد دوم یشتها تفسیر نگارنده ص ۱٦-۱۷ ملاحظه کنید

۵۳ Le Livre de Zoroastre de Zartusht-i Bahrâm ben Pajdû, publié et traduit par Frédéric Rosenberg; St. Petersburg 1904. زراتشت نامه, منظومهٔ زرتشت بهرام بن پژدو:

۵۴ The Persian Farziât-Nâmeh and Kholâseh-i Dîn of Dastur Darab Pahlan, text and version with notes by Jivanji Jamshedji Modi; Bombay 1924. فرضیات نامه و خلاصهٔ دین منظومهٔ داراب پالن باهتمام مُدی:

۵۵ An Old Pahlavi-Pazand Glossary, edited by Destur Hoshangji Jamaspji Asa and Martin Haug; Bombay, London 1870. فرهنگ لغات پهلوی و پازند:

۵۶ Frahang i Oim in Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes, XIV Band 1900 und XV Band 1901, von Hans Reichelt. فرهنگ پهلوی اَوئیم:

۵۷ Frahang i Pahlavik von Heinrich Junker; Heidelberg 1912. فرهنگ پهلوی:

۵۸ Hilfsbuch des Pehlevi von H. S. Nyberg Uppsala 1828. فرهنگ پهلوی:

۵۹ تاریخ سنی ملوك‌الارض والانبیاء تألیف حمزهٔ اصفهانی چاپ برلین ۱۳٤۰ هجری

۶۰ آثارالباقیه عن‌القرون‌الخالیه تألیف ابوریحان بیرونی باهتمام زاخو Sachau چاپ لیپسیک ۱۹۲۳*

۶۱ Dictionnaire geographique, historique et littéraire de la Perse, extrait du Módjem el-Bouldan de Yaqout, par Barbier de Meynard; Paris MDCCCLXI. معجم البلدان یاقوت:

۶۲ Martin Luther نوراة ترجمهٔ مارتن لوتر:

۶۳ شاهنامه باهتمام آموزنده عکسی از روی خط اولیاء سمیع شیرازی چاپ یونه ۱۳۱۹

۶۴ ابن خلکان چاپ طهران ۱۲۸٤

۶۵ بحرالجواهر تألیف محمد بن یوسف‌الطیب‌الهروی ۱۲۸۸

۶۶ تحفة‌المؤمنین تألیف حکیم مؤمن طبع سنهٔ ۱۲۹۰

۶۷ لغات فارسی و عربی: مقدمة‌الادب تألیف زمخشری باهتمام وتزاشتن Wetzstein چاپ لیپسیک ۱۸٤۳ میلادی; منتهی‌الارب فی لغات‌العرب چاپ هند ۱۸٤۱; تاج‌العروس; لسان‌العرب; لغت فرس اسدی باهتمام هورن Horn چاپ برلین ۱۸۹۷; فرهنگ جهانگیری; فرهنگ رشیدی; فرهنگ سروری; برهان جامع; برهان قاطع; فرهنگ انجمن آرا وغیره

* ادوارد زاخو Eduard Sachau زنده کنندهٔ کتب ابوریحان بیرونی در سن هشتاد و شش سالگی در ۱۹ سپتامبر ۱۹۳۰ مطابق ۲۸ شهریور ماه ۱۳۰۹ در برلین برحمت ایزدی پیوست

هشت کتاب فارسی و عربی ذیل را که نگارنده خود در زیر دست نداشتم باستاد بزرگوار و دوست دانشمندم حضرت میرزا محمد خان بن عبدالوهاب قزوینی متوسل شده از نگارنده رفع احتیاج فرمودند سپاس بیکران تقدیمشان میکنم

۶۸ کتاب‌التنبیه والاشراف تألیف مسعودی باهتمام دخویه de Goeje چاپ لیدن ۱۸۹۴

۶۹ مروج‌الذهب تألیف مسعودی باهتمام باربیر دُمینارد Barbier de Meynard جلد دوم

۷۰ کتاب‌الملل والنحل لمحمد بن عبدالکریم‌الشهرستانی طبع لندن ۱۸۴۶

۷۱ احسن‌التقاسیم فی معرفة‌الاقالیم لمحمد بن احمد بن ابی بکر المقدسی

عجایب‌المخلوقات قزوینی باهتمام وُستنفلد Wüstenfeld چاپ گوتینگن Göttingen ۱۸۴۹

۷۲ مفردات ابن‌البیطار : Traduction ; L. Leclerc, première partie ; Paris 1877.

۷۳ مجمل‌التواریخ نسخهٔ خطی منحصر بفرد کتابخانهٔ ملی پاریس

۷۴ غُرر اخبار ملوك‌الفرس و سیرهم تألیف ابو منصور عبدالملك بن محمد بن اسمعیل‌الثعالبی باهتمام زوتنبرگ Zotenberg چاپ پاریس ۱۹۰۰

کتب مختلف دانشمندان و مستشرقین آلمان و انگلستان و فرانسه و پارسیان هند

۷۵ Bartholomae, Christian : Arische Forschungen, I Heft ; Halle 1882 ; II Heft, Halle 1886 ; III Heft, Halle 1887.

۷۶ „ Die Gāthā's und Heiligen Gebeten des Altiranischen Volkes ; Halle 1879.

بشمارهٔ ۱۵ و ۱۶ و ۱۹ این فهرست نیز نگاه کنید :

۷۷ Baunack, Johannes und Baunack, Theodor : Studien auf dem Gebiete des Griechischen und der Arischen Sprachen, Band I, Teil II ; Leipzig 1888.

۷۸ Brehms Tierleben. Säugetiere, III Band, Dritte Ausgabe ; Leipzig und Wien 1900.

۷۹ Casartelli, L. C. : La Philosophie religieuse du Mazdéisme sous les Sassanides ; Paris 1884.

۸۰ Christensen, Arthur : L'Empire des Sassanides ; Kobenhavn 1907.

۸۱ Clemen, Carl : Die Griechischen und Lateinischen Nachrichten über die Persische Religion ; Giessen ; 1920.

۸۲ Dhalla, Maneckji Nusservanji : The Nyaishes or Zoroastrian Litanies ; New York 1908.

۸۳ „ Zoroastrian Civilization ; New York 1922.

۸۴ Darmesteter, James: Ormazd et Ahriman; Paris 1877.

۸۵ „ Études Iraniennes, Tome Second; Paris 1883. بشمارهٔ ۸ این فهرست نگاه کنید

۸۶ Dastur Hoshang Memorial Volume: being Papers on Iranian Subjects, written by various scholars; Bombay 1918.

۸۷ Geiger, Wilhelm: Ostīrānische Kultur; Erlangen 1882. بشمارهٔ ۱۲ و ۱۸ و ٤٤ نگاه کنید

۸۸ Geldner, Karl: Studien zum Avesta; Strassburg 1882.

۸۹ „ Awestalitteratur im Grundriss der iranischen Philologie, herausgegeben von Wilh. Geiger und Ernst Kuhn, II Band; Strassburg 1896-1904. بشمارهٔ ۳ این فهرست نگاه کنید

۹۰ Govindâchârya, A. Svâmin: Mazdâism in the light of Vishnuism; Mysore 1913.

۹۱ Harlez, C. de: Calendrier Avestique et le Pays originaire de l'Avesta; Louvain 1882. بشمارهٔ ۷ و ۱۳ نگاه کنید

۹۲ Haug, Martin: Ueber den gegenwärtigen Stand der Zendphilologie; Stuttgart 1868.

۹۳ „ Ahuna-Vairya-Formel, das heiligste Gebete der Zoroastrier mit dem alten Zend-Commentar (Yasna 19): München 1872.

۹۴ „ Essays on the Sacred Language, Writings and Religion of the Parsis, second edition, edited by West; London 1878. بشمارهٔ ۳۸ نگاه کنید

۹۵ Hehn, Victor: Kulturpflanzen und Haustiere, achte Auflage; Berlin 1911.

۹۶ Hertel, Johannes: Beiträge zur Metrik des Avesta und Ṛgvedas; Leipzig 1927.

۹۷ Horn, Paul: Grundriss der Neupersischen Etymologie; Strassburg 1893.

۹۸ Hübschmann, H.: Persische Studien; Strassburg 1895.

۹۹ Herodotus: übersetzt von Friedrich Lange; Leipzig 1885.

۱۰۰ Jackson, A. V. Williams: Zoroaster, The Prophet of Ancient Iran; New York 1901.

۱۰۱ „ Iranische Religion im Grundriss der iranischen Philologie, II Band; Strassburg 1896-1904.

۱۰۲ Justi, Ferdinand: Geschichte des Alten Persiens; Berlin 1879.

۱۰۳ „ Iranisches Namenbuch; Marburg 1895.
بشمارهٔ ۱۱ و ۲۹ این فهرست نگاه کنید

۱۰۴ Langlois, Victor: Collection des Historiens anciens et moderns de l'Armenie; Paris MDCCCLXIX.

۱۰۵ Littmann, Enno: Morgenländische Wörter im Deutschen; Berlin 1920.

۱۰۶ Marquart, Josef: Untersuchungen zur Geschichte von Eran. Heft II; Leipzig 1905.

۱۰۷ „ Ērānšahr; Berlin 1901.

۱۰۸ Modi, Jivanji Jamshedji: The Funeral Ceremonies of the Parsees, third edition; Bombay 1923.

۱۰۹ „ The Naôjote Ceremony of the Parsees, second edition; Bombay 1914.

۱۱۰ „ Religious Ceremonies and Customs of the Parsees; Bombay 1922.

۱۱۱ „ Asiatic Papers, Part IV; Bombay 1929.

۱۱۲ Modi Memorial Volume; Papers on Indo-Iranian and other subjects, written by several scholars; Bombay 1930.

۱۱۳ Neriosengh's Sanskrit-Uebersetzung des Yaçna, herausgegeben und erlaeutert von F. Spiegel; Leipzig 1861.
بشمارهٔ ۱ و ۵ و ۶ و ۱۲۰ و ۱۲۱ این فهرست نگاه کنید

۱۱۴ Nöldeke, Theodor: Aufsätze zur Persischen Geschichte: Leipzig 1887. بشمارهٔ ۴۰ این فهرست نگاه کنید

۱۱۵ Pavry, Jal Dastur C.: The Zoroastrian Doctrine of a Future Life; New York 1926.

۱۱۶ Reichelt, Hans: Avestisches Elementarbuch; Heidelberg 1909.

۱۱۷ „ Avesta Reader, text, notes, glossary and index; Strassburg 1911.

۱۱۸ Scheftelowitz, J.: Die Altpersische Religion und des Judentum; Giessen 1920.

۱۱۹ Sir Jamsetjee Jejeebhoy Madressa Jubilee Volume: Papers on Iranian subjects, written by various scholars; Bombay, 1914.

۱۲۰ Spiegel, Friedrich: Eranische Atlerthumskunde, III Bände; Leipzig 1871-1878.

۱۲۱ „ Die Traditionelle Literatur der Parsen; Wien 1860. بشمارهٔ ۱ و ۵ و ۶ و ۱۱۳ این فهرست نگاه کنید

۱۲۲ Sitzungsberichte der Königliche Preussischen Akademie der Wissenschaften; Berlin 1904.

۱۲۳ Söderblom, Nathan: La vie Future d'après le Mazdéisme; Paris 1901.*

۱۲۴ Taraporewala, Irach Jehangir Sorabji: Selections from Avesta and Old Persian; Calcutta 1922.

۱۲۵ „ The Religion of Zarathushtra; Madras 1926.

۱۲۶ Weissbach, F. H.: Die Keilinschriften der Achämeniden; Leipzig 1911.

۱۲۷ West, E. W.: Pahlavi Literature, im Grundriss der iranischen Philologie, II Band.
بشمارهٔ ۲۳ و ۲۷ - ۳۵ و ۴۰ و ۴۲ این فهرست نگاه کنید

۱۲۸ Wurm, Paul: Handbuch der Religionsgeschichte; Calw und Stuttgart 1908.

۱۲۹ Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, Band I, Heft I; Leipzig 1922.

* ناتان زودِر بلوم Nathan Söderblom دانشمند معروف و مطران بزرگ سوئدي در سنّ شصت و پنج سالگی در ۱۳ ژوئیه ۱۹۳۱ مطابق ۲۱ تیر ماه ۱۳۱۰ در اوپسالا Upsala از بلاد سوئد برحمت ایزدي پیوست

دین دبیره
(الفبای زند)

	اوستا	فارسی	مثال ازاوستا	املاء فارسی	املاء لاتین	معنی امثال	English
۱	[illegible]	اَ	[illegible]	اَهورَ	ahura	اهورا، خدا	a
۲	[illegible]	آ	[illegible]	آتَر	ātar	آذر، آتش	ā
۳	[illegible]	اِی (کوتاه)	[illegible]	اِیدا	idā	اینجا	i
٤	[illegible]	اِی (کشیده)	[illegible]	اِیرَ	īra	حمله، قوه	ī
٥	[illegible]	اُو (کوتاه)	[illegible]	اُوشتَرَ	uštra	اُشتر، شتر	u
٦	[illegible]	اُو (کشیده)	[illegible]	اُوثَ	ūtha	چرب	ū
۷	[illegible]	اِ (دروسط کلمه)	[illegible]	مِثَنَ	maetha-na	میهن، خانه	e (medial)
۸	[illegible]	اِ (کوتاه)	[illegible]	اِرِش	ĕrĕš	راست، درست	ĕ (broad)
۹	[illegible](۱)	اِ (کشیده)	[illegible]	اِمونت	ēma-vant	توانا، زورمند	ê (long)
۱۰	[illegible]	اُ (کوتاه در وسط کلمه)	[illegible]	پاورُو	pouru	پرُ، بسیار	ŏ (broad)
۱۱	[illegible](۲)	اَو (کشیده)	[illegible]	اَویوم	ōyum	یک	ô (long)
۱۲	[illegible]	آو	[illegible]	آونگهرَنَ	ā̊ṅharena	آخور	aw
۱۳	[illegible](۳)	اَن	[illegible]	اَنتَرِ	antarĕ	اندر، میان	ñ
۱٤	[illegible]	اَ (دربینی تلفظ میشود)	[illegible]	اَخنَ	ăxna	لگام	ă
۱٥	[illegible]	کَ	[illegible]	کامَ	kāma	کام، کامه	k
۱٦	[illegible]	خَ	[illegible]	خَرَتو	xratu	خرد	kẖ
۱۷	[illegible](٤)	خو	[illegible]	خوفنَ	xᵛafna	خواب	kẖᵛ or q
۱۸	[illegible]	گَ	[illegible]	گامَ	gāma	گام، قدم	g
۱۹	[illegible]	غ	[illegible]	غژر	ghžar	موج زدن / جاری شدن	gh
۲۰	[illegible]	اَنگ (دروسط وآخر کلمه دربینی تلفظ میشود)	[illegible]	فَرَثنگه	frathaṅh	فراخی، بزرگی	ṅ (ang)

۱ [illegible] این حرف معمولاً در وسط کلمه میآید چنانکه در [illegible] گئوش gouš بمعنی گاو فقط در گاتها چند لغتی مصدر باین حرف است در سایر قسمتهای اوستا مثال فوق ([illegible]) با [illegible] و یا [illegible] نوشته میشود

۲ مثال فوق ([illegible]) بمعنی یك در مفعول به (accusatif) استعمال شده است

۳ [illegible] در توی بینی گفته میشود (nasal) خیشومی

٤ این حرف بمنزله خ فارسی است که پیش از واو معدوله نوشته میشود مثل خوار، خواهر، خواهش

	اوستا	فارسی	مثال از اوستا	املاء فارسی	املاء لاتین	معنی امثال	English
۲۱	𐬚	چ	𐬚𐬀𐬰𐬌	چَشْ	čaš	چشیدن	čh
۲۲	𐬡	ج	𐬡𐬀𐬭𐬀	جَفرَ	jafra	ژرف، عمیق	j
۲۳	𐬟	ز	𐬟𐬀𐬑𐬀	زاتَ	zāta	زاده	z
۲۴	𐬞	ژ	𐬞𐬌𐬥	ژنو	žnu	زانو	zh
۲۵	𐬀(۱)	تلفظ مثل ع	𐬀𐬯𐬀𐬵𐬀- 𐬀𐬐𐬌𐬱𐬌𐬵𐬌	سْراوَ نْیگه	srâva- yēñhē	آگاه ساختن، خبر کردن	ñ (ang)
۲۶	𐬛(۲)	ت	𐬛𐬀𐬥𐬀	تَنوْ	tanu	تن	t
۲۷	𐬜	ث (تَه)	𐬜𐬱𐬀𐬵𐬭	ثْوَخْشْ	thwaxš	تخشا کوشا	th
۲۸	𐬛	د	𐬛𐬭𐬀𐬯𐬱𐬀	دْرَفْشَ	drafša	درفش	d
۲۹	𐬜	ذ(در وسط کلمه)	𐬘𐬎𐬹𐬭𐬀	پُوْخذَ	puxdha	پنجم	dh
۳۰	𐬥	ن	𐬥𐬀𐬐𐬌𐬭𐬀	نافیَ	nāfya	ناف، نژاد، خویش	n
۳۱	𐬯	پ	𐬯𐬉𐬭𐬎𐬌𐬵𐬎	پِرِتُو	pĕrĕtu	پُل	p
۳۲	𐬯	ف	𐬯𐬭𐬀𐬯𐬱𐬌	فَرَوشی	fravaši	فروهر، فروردِ	ph or f
۳۳	𐬝	ب	𐬝𐬀𐬐𐬀	بَغَ	Bagha	بغ، خداوند	b
۳۴	𐬎(و انگلیسی)	و	𐬒𐬀𐬭𐬎𐬹	گَرِو	garĕw	گرفتن	w
۳۵	𐬨	م	𐬨𐬀𐬭𐬌𐬵𐬀	مَرِتَ	mareta	مرد	m
۳۶	𐬌(۳)	ی (بزرگ در سر کلمه)	𐬌𐬎𐬵𐬀	یَزَتَ	yazata	ایزد	y
۳۷	𐬌	ی (کوچک وسط کلمه)	𐬝𐬎𐬌𐬟𐬌𐬐	بُوزیَه	buzya	بزْ	y
۳۸	𐬭	ر	𐬭𐬀𐬵𐬎	رَتُو	ratu	رد (سرداردینی)	r
۳۹	𐬯	و (بزرگ درسر کلمه)	𐬯𐬀𐬯𐬱𐬀	وَفرَ	vafra	برف	v
۴۰	𐬎	و (کوچک دروسط کلمه)	𐬝𐬀𐬎𐬌𐬭𐬌	بَاوَرِ	baevarë	بیور (ده هزار)	v

۱ که تلفظ این حرف مثل ع (آنکْ) میباشد همیشه پیش از 𐬀 (ه) که بحرف 𐬚 ختم شده باشد استعمال میشود حرف 𐬚 همان 𐬀 (ا) میباشد که در نمره ۱۸ مرقوم شد و در آخر کلمه باین شکل نوشته میشود و گاهی در وسط کلمه نیز میآید

۲ حرف 𐬛 (ت) در آخر کلمه تغییر یافته باین شکل 𐬟 نوشته میشود مثل 𐬀𐬥𐬀𐬵𐬟 نیات یعنی نوه و در برخی کلمات در اول نیز استعمال شده است در صورتیکه قبل از و (ك) یا ل (ب) باشد 𐬒𐬎𐬹𐬭𐬀 کیش و 𐬝𐬎𐬹𐬭𐬀 کنبه ورزیدن

۳ 𐬌 (ی بزرگ) و 𐬯 (واو بزرگ) مثل حرف ماژوسکول majuscule الفبای

دین دبیره
(الفبای زند)

	اوستا	فارسی	مثال از اوستا	املاء فارسی	املاء لاتین	معنی امثال	English
٤١		س		ستُوْ	stu	ستُودن	s
٤٢		ش مشدّد		شات	šāta	شاد	sh
٤٣		ش		هُوَرْشتَ	hvaršta	کردار نیک	š
٤٤		ه		هاوَنَ	hāvana	هاون	h

فرانسه و آلماني در سر کلمه نوشته میشود در وسط کلمه (ی کوچك) و (واو کوچك) میآید در بعضی از نسخ بجای این حرف دیده میشود

در کلمه که بمعنی هر دو میباشد برخلاف معمول واو کوچك در صدر کلمه واقع است این کلمه اصلاً دَوَ بوده است بمرور افتاده است

بسا در نسخ خطی دو حرف را باهم نوشته شکل مخصوصي پیدا کرده است مثلاً این طور (ش) و (آ) = و حروف و ۲ (چ) = و حروف و ۳ (ت) = و حروف و (ه) =

——:o:——

برای سهولت و اختصار حروف لاتیني ذیل درمقابل برخي از حروف اوستائي و فرس و پهلوي انتخاب گردید

a بسه = آ ā باز = آ dh = ذ ǰ = ج ž = ژ g = گ
gh = غ s = س š = ش th = ث v فرانسه = و ū آلماني مثل ou فرانسه = اُو
x = خ z فرانسه = ز q = آ (تلفظ در یفی) ṅ = آنگ

در کلماتي که v از ردیف خارج شده قدری بالاتر قرار داده شده دلیل است که واو معدوله است مثل x^{v}afna (خَوْفنَ) خواب

دیباچه

بنام ایزد بخشندهٔ بخشایشگر مهربان

دقیقی چار خصلت برگزید است ز گیتی از همه خوبی و زشتی
لب یاقوت رنگ و نالهٔ چنگ می چون زنگ و کیش زرتشتی[1]

ستایش بجای آورم از برای دادار اهورامزدای رایومند و فرهمند و بزرگترین و بهترین و زیباترین و اُستوارترین و خردمندترین و آراسته‌ترین و پاك و نیك منش و بسیار پناه دهنده، آن خرد مقدسی که ما را بیافرید و پیکر هستی بخشید و بپروراند[2]

چو خواهی که باشد ترا دین درست بهستی دادار بگرو نخست
ز بنده نخواهد بجز راستی پسندش نیاید ره کاستی[3]

درود فرستیم بفروهر زرتشت سپنتمان پاك، نخستین کسی که نیك اندیشید و از نیکی سخن گفت و نیکی بجای آورد[4] کسی که سرور جسمانی و بزرگ روحانی و نخستین آموزگار دینی سراسر جهان است، کسی که نیکخواه‌ترین و بهترین شهریار و رایومندترین و فرهمندترین جهانیان است، کسی که درمیان موجودات بستایش برازنده‌ترین و بنیایش شایسته‌ترین است[5]

---

۱ دقیقی
۲ یسنا ۱ فقرهٔ ۱
۳ زراتشت بهرام یژدو
۴ فروردین یشت فقرات ۸۷-۸۸
۵ فروردین یشت فقرهٔ ۱۵۲

خجسته پی و نام او زردهشت که اهریمن بدکنش را بکشت[1]

پس از ستایش و درود چنین گوید گزارندهٔ این نامهٔ مینوی ابراهیم پور داود پور باقر پور محمد حسین گیلانی که این کم مایه را در تفسیر این قسمت از اوستا که نامزد است به خرده اوستا, چنانکه در تفسیر اجزای دیگر کتاب مقدس, همواره تاریخ ایران و زبان فارسی نیز منظور بوده در هرجا که مناسب دید وقایع تاریخی را یادآور گردید و هر لغتی را بجای خود که در کتب مورخین و یا در فرهنگها تحریف شده و بسا بنابر صواب تعریف نشده اصلاح نمود و دیگر اینکه در تفسیر این نامه از تعبیرات فلسفی دوری جست, گذشته از آنکه نگارنده از عهده آن برنمیآید, نخواست جز از نمودن معانی حقیقی فقرات بفلسفه و معانی مجازی و تعبیرات شاعرانه بپردازد و خیالات شخصی خود را بذهن خوانندگان جای دهد دامنهٔ فلسفه بسیار وسیع است هر اهل فنّی بفراخور ذوق و ادراك خود معانی بسیار دلکش حکمت و عرفان از این آیات ساده تواند استخراج نمود همینقدر کوشش نگارنده در این بوده که از برای صحت مطلبی اسنادی بدست بدهد تا خوانندگان را راه تحقیق باز باشد و بنوبه خودکار ناقص نگارنده را تکمیل کنند و آنطوری که باید حق این نامهٔ کهن سال را ادا نمایند چون نظر لاحق درست تر از نظر سابق است چنین امیدوار میتوان بود که دانشمندان ایران بهتر از نگارنده از عهده این خدمت برآیند در این خدمت ناچیز خود خوانندگان را بلغات فرس و اوستا و پهلوی و پازند و پارسی که در این نامه بکار آمده و نمونه ای از دامنهٔ پهناور زبان ایران است منتقل میسازد همچنین تقویم بسیار منبسط ایران باستان که در سراسر این نامهٔ از آن سخن رفته و بهترین دلیل تمدّن سرزمین ماست قابل توجه است اگر عمری باقی باشد پس از خرده اوستا بتفسیر یسنا خواهد پرداخت امید است که دادار اهورا مزدا خدای یگانه ایرانیان او را یاری کند و فروهر پیغمبر برگزیده اش زرتشت

---

۱ دقیقی در شاهنامهٔ

سپنتمان اوشه روان او را در این کار دشوار راهنما باشد تا رفته رفته تمام اجزای اوستا را که نمایندهٔ اخلاق پاك نیاکان نامدار و پارسای ماست بمطالعهٔ هموطنان خود رساند و سندی از عهد سرافرازی ایران بدست دهد و فرزندان مرزوبوم وخشور پاك نژاد را بیاد روزگار گذشته خوش و خرّم سازد

آث جیات یث آفرینامی [illegible] بشود چنان پیش آید چنان که من آرزومندم

یکی زردشت وارم آرزویست که پیشت زند را برخوانم از بر دقیقی

خوشهٔ از راستی درودنم آرزو است کوئی از همکنان ربودنم آرزو است
بسان ایرانیان بگاه ساسانیان زند و اوستا بدست سرودنم آرزواست
سپیده دم بیدرنگ روی بآتشکده راه نیاکان خود نمودنم آرزو است
بندی از بندگی بستن اندر میان جامه پاکی بتن فزودنم آرزو است
از سر پیمان و مهر آذر افروختن تیرگی اهرمن ز دودنم آرزو است
خدای جان آفرین فرشتگان مهین پیمبر راستین ستودنم آرزو است
همیشه پندار نیك هماره کردار نیك هردم گفتار نیك شنودنم آرزو است
ز نامهٔ باستان دری ز مینوجهان بروی ایرانیان گشودنم آرزو است

پورداود

برلین ۲۷ مهرماه ۱۳۱۰ = ۲۰ اکتوبر ۱۹۳۱ میلادی

خرده اوستا

ببینم آخر روزی بکام دل خود را گهی ایارده خوانم شها گهی خرده[1] دقیقی

خُرده اوستا (خورده اوستا هم نوشته شده) در پهلوی خورتك اوستاك [illegible] یعنی اوستای کوچك صفت خرده این قسمت از نامهٔ مینوی را که دارای ادعیهٔ ایست از برای بهدینان از اجزای دیگر اوستا که یسنا و ویسپرد و وندیداد باشد و در مراسم دینی موبدان بکار برند امتیاز میدهد

---

۱ در شعر فوق خرده همان خرده اوستاست از ایارده بطور تحقیق نمیدانیم که کدام یك از اجزای کتب دینی مزدیسنا اراده شده است در لغت فرس اسدی که قدیمترین فرهنگ فارسی است در مادهٔ لغت خرده مندرج است: « خرده اجزای پازندست و ایارده تفسیر جمله پازندست » پس از این تعریف شعر فوق دقیقی شاهد آورده شده است باز در لغت اسدی در ماده کلمهٔ ایارده آمده: « ایارده چگونگی پازندست و پازند گزارش زند واستا است خسروانی راست چه مایه زاهد و پرهیزگارِ صومعگی که نسك خوان شد بر عشقش و ایارده گوی » در فرهنگ جهانگیری و در فرهنگهای متأخر دیگر که مأخذ بیشتر از آنها همان فرهنگ جهانگیری است درخصوص ایارده تعریفی شبیه بهمین تعریف مُبهم اسدی برمیخوریم هیچ یك از بیست و یك نسك یا کتاب اوستای عهد ساسانیان که اسامی آنها بتوسط کتاب پهلوی دینکرد بما رسیده چنین نامیده نمیشده است و درهیچ یك از اجزای اوستائی که امروزه در دست داریم بدعا و قطعه و سرودی بر نمیخوریم که اسمش شبیه بکلمه ایارده باشد همچنین درمیان کتب دینی پهلوی و پازند موجوده کتاب و رساله ای نداریم که چنین نامزد شده باشد فقط کتاب معروف پهلوی اردا ویراف که در آن اردا ویراف مقدس پس از گردش در بهشت و همستگان (برزخ) و دوزخ جهانیان را از احوال روانهای درگذشتگان در جهان دیگر آگاه میسازد اندکی یاد آور کلمه ایارده است در صورتی که این کلمه همان اردا ویراف باشد باید بسیار تحریف شده تصور نمود ولی چیزی که این حدس را سست میکند این است که اردا ویراف نامه نه از اجزای اوستاست و نه از کتب ادعیه بشمار است در شعر مذکور ایارده باید در ردیف ادعیهٔ شریفه باشد که با خرده اوستا یکجا آمده است شبیه بهمین مضمون در یك فرد شعر دیگر از دقیقی که در لغت فرس اسدی در مادهٔ کلمهٔ زند شاهد آورده شده و نگارنده در انجام دیباچهٔ این نامه نقل کرده باز از کتاب مقدس نام برده شده است هرچند که کلمه زند در اوستا آزئینتی [illegible] āzainti بمعنی گزارش است و تفسیر پهلوی اوستا را که از عهد ساسانیان بجا مانده چنین نامیده اند ولی از زمان قدیم کتاب مقدس ایرانیان را با شرح پهلوی آن زند اوستا نامیده اند چنانکه همین دقیقی از زبان پیغمبر ایران در شاهنامه گفته:

همی گوید از آسمان آمدم ز نزد خدای جهان آمدم
خداوند را دیدم اندر بهشت مر این زند واستا همه او نوشت

خرده اوستا مجموعهٔ ایست از نیایش و نماز و درود از برای هنگامهای مختلف شبانروز و روزهای متبرك ماه و جشنهای دینی سال و از برای هنگامهای مهمّ دیگر همچون روز سده پوشیدن و کشتی بستن بچگان و عروسی و سوکواری وغیره

چون خرده اوستا از برای رفع حاجات بهدینان فراهم شده و ممکن است هر کسی در طیّ زندگی پیش آمدهای مخصوصی داشته باشد، چه خوش و چه ناخوش و خود را بادای وظیفه ای دینی یا بجای آوردن سپاسی در اوقات خوشی، یا از برای تسلیت خاطر خویش در مواقع ناخوشی و یا از برای جبران خطای خویش بدعا و نماز مخصوصی محتاج بیند از این جهت محتویات خرده اوستا در نسخ خطی یکسان نیست در برخی از آنها ادعیهٔ مندرج است که در دیگری نیست لابد کم و بیش نوشته شدن ادعیه در نسخ بسته بمیل و ذوق و سلیقهٔ نویسندگان آنها بوده است برخی از این ادعیه که بنظر کسی مهم و ضروری آمده در نسخه ای درج شده و بنظر دیگری طرف

و بسا هم کلمه زند را بجای اوستا آورده اند باز دقیقی در شاهنامه گفته،

که ما راست گشیم و هم دین پرست کنون زند زردشت زی ما فرست

در کتب تاریخ هم نامه آسمانی ایرانیان زند اوستا یازند تنها نامیده شده است همچنین در شعر مذکور خسروانی ایارده با لغت نسك آورده شده است چنانکه میدانیم نسك در اوستا نسك اسدوه naska بمعنی کتاب است و مجموع اوستا دارای بیست و یك نسك بوده است در هر جا که این لغت آمده از آن اجزای کتاب مقدس اراده کرده اند

چون در طیّ تفسیر این نامه مکرراً از قطعات پازند سخن رفته لازم است در این جا بیفزائیم، لغت پازند نیز در فرهنگها دُرست تعریف نشده است پازند که بسیار بفارسی نزدیك است گزارش زند است باین معنی که از تفسیر پهلوی (زند) لغات آرای را بیرون کرده و بجای آنها لغات ایرانی آورده و از خط پهلوی بخط اوستا نقل داده پازند نامیده اند امروزه مقداری از نوشتهای پازند که قسمتی از آنها را میتوان تفسیر برخی از قطعات خرده اوستا شمرد و بسا ادعیه و رسالات و کتب بهمین زبان در دست داریم در جزو قطعات خرده اوستا بیك رشته از ادعیه مختصر پازند خواهیم برخورد

گذشته از اینکه این اسناد پازند گنجینهٔ ایست از لغات و ممکن است خواستاران زبان پاك و بی آلایش پارسی را از کلمات بیگانه بی نیاز سازد از لحاظ اخلاقی نیز گنجی است شایگان و هر ایرانی نژاد از خواندن آنها بهره مند تواند شد

گویند نخستین سخن از نامهٔ پازند آنست که با مردم بد اصل میوند (لیبی)

حاجت نبوده از قلم افتاده است نظر بهمین نکته است که گذشته از قطعات اوستائی مقدار زیادی از ادعیه بزبان پازند که در قرون مختلف انشاء گردیده در نسخ مختلف خرده اوستا ضبط شده است درمیان نسخ متعدّد خرده اوستا که درایران و هند نوشته شده بزحمت دو نسخه هم میتوان نشان داد که محتویات آنها یکی باشد[1] در بسا از نسخ یشتها جزو سایر قطعات خرده اوستا نوشته شده و در نسخ دیگر فقط چند یشت انتخاب گردیده است هرمزدیشت در هر نسخه موجود است

نخستین مفسّر اروپائی اوستا انکتیل دوپرون Anquetil-Duperron (۱۷۳۱-۱۸۰۵ میلادی) کلیهٔ یشتها را با قطعات خرده اوستا « یشت ساده » نامیده است مفسّرین دیگر اروپائی, چنانکه اشپیگل Spiegel همه قطعات دیگر اوستا را باستثنای یسنا و ویسپرد و وندیداد باسم خرده اوستا در یك جلد ترجمه کرده است و برخی از ادعیه پازند را هم در همان جلد جای داده است اما نظر باینکه قسمت بزرگ یشتها بخصوصه یشتهای بزرگ بسیار قدیمی است بهتر است که آن را از خرده اوستا جدا نموده اوستای کنونی را پنج جزء بدانیم: یسنا, ویسپرد, وندیداد, یشت, خرده اوستا نگارنده در این جلدخرده اوستا آنچه را که باستثنای یسنا و ویسپرد و وندیداد و یشت در متن اوستای گلدنر Geldner آمده تفسیر میکنم از این قرار:

نخست اشم و هو, یتا اهو: دو نماز مختصری که بمجموع آنها پرامون یشت نام داده اند (رجوع شود بمقالهٔ آن)

دوم یرنگ کشق بستن سوم سروش باژ چهارم هوشبام

پنجم پنج نیایش: خورشید نیایش, مهر نیایش, ماه نیایش, اردویسور بانو نیایش, آتش بهرام نیایش

ششم پنجگاه: هاونگاه, رپیتوینگاه, اُزیرینگاه, اویسروتریمگاه, اُشهینگاه

هفتم دوسیروزه: سیروزهٔ کوچك, سیروزهٔ بزرگ

---

[1] Avesta herausgegeben von Geldner I B. Prolegomena XLV

هشتم چهار آفرینگان: آفرینگان دهمان؛ آفرینگان گاتا؛ آفرینگان گهنبار؛ آفرینگان رپیتوین

تفسیر نگارنده از روی متن اوستای گلدنر میباشد هیچ یك از قطعات پازند که گفتیم کم و بیش در نسخ خطی نوشته شده و مفسّرین پارسی و اروپائی برخی از آنها را برگزیده در ترجمه اوستای خود ترجمه کرده اند در این جلد نیامده است در این جا فقط بذکر اسامی برخی از این ادعیه که در طی این نامه مختصراً از آنها یاد شده اکتفاء میکنیم گذشته از اشم وهو و یتا اهو که در این جلد تفسیر شده در آغاز نسخ خطی خرده اوستا ادعیه مختصر دیگری نیز نوشته شده از آن جمله است کم نا مزدا [illegible]؛ اهمائی رئشچه [illegible]؛ هزنگرم [illegible]؛ جس مه اونگهه مزدا [illegible]؛ مزدیسنو اهمی [illegible] وغیره[1]

برخی از ادعیه پازند که در نسخ خطی آمده و از ادعیه معروف زرتشتیان است از این قرار است: پتت ها (توبه نامه ها): پتت آذر پاد مهراسپندان؛ پتت ایرانی؛ پتت خود؛ پتت و دردگان[2] آفرینها: آفرین اردافروش؛ آفرین پیغمبر زرتشت؛ آفرین گهنبار؛ آفرین بزرگان[3]

تندرستی؛[4] پتمانک کتک ختای (پیمان کدخدائی یا خطبهٔ عروسی که نزد پارسیان هند باسم گجراتی خود اشیرواد aśirvād معروف است)؛ نام ستایش[5] وغیره در سنّت زرتشتیان خرده اوستا گرد آوردهٔ آذر پاد مهراسپندان است باین معنی که این موبدان موبد زمان شاپور دوم از اوستای بزرگ ادعیه و نمازهائی برگزیده خرده اوستا را از برای بهدینان مرتب ساخت نگارنده در تفسیر قطعات

---

۱ این ادعیه که بحسب ترتیب در فقرهٔ ۲ و فقرهٔ ۵ سروش باژ و در فقرهٔ ۲ نیرنگ کشتی بستن آمده بجای خود در همین جلد شرح و توضیح داده خواهد شد و جای اصل آنها که در یسناهاست معین خواهد گردید

۲ رجوع شود بتوضیحات کلمهٔ پتت در سر آغاز (پازند) نیرنگ کشتی بستن

۳ رجوع شود بمقالهٔ آفرینگان در همین جلد

۴ رجوع شود بمقالهٔ آفرین گان دهمان

۵ رجوع شود بصفحات اخیر مقالهٔ آذر پاد مهر اسپندان

خرده اوستا جای اصلی فقرات را نشان میدهم فقراتی از خرده اوستا که در اوستای کنونی نیست لابد باید از اجزای از دست رفته اوستای قدیم باشد

در مقالهٔ بعد از آذرپاد که از پیشوایان نامی مزدیسنان است سخن خواهیم داشت

متون تفسیر پهلوی و تفسیر سانسکریت خرده اوستا که در قرن دوازدهم از دستور نریوسنگ مانده و تفسیر چند قطعات نیز بفارسی که درمیان سالهای ۱۶۰۰ ـ ۱۸۰۰ فراهم شده در کتب ذیل ضبط است:

Zand i Khûrtak Avistak by Ervad B. N. Dhabhar. Bombay 1927.

Collected Sanskrit Writings of the Parsis, edited by Shehriarji Dadabhai Bharucha; Part I, Khorda-Avesta-Arthan; Bombay 1906.

Études Iraniennes par Darmesteter, Tome II; Paris 1888 pp. 269-324.